

شرائطی

داخلی ، خارجی هر را بچون
سنه لی (۲۵۰) ، آلتی آیلغی
(۱۳۰) غروشدیر .
[نسخہ سی ۵ غروش ،
سنه لی ۵۲ نسخہ در .]

ادارہ خانہ

باب عالی جادہ سندہ دائرہ مخصوصہ

اخطارات

آبونہ بدلی پشیندر

مسلكہ موافق آثار مع الممنونہ
قبول اولنور . درج ابدلہ بن
یازیر احادہ اولونماز .

الکتاب

۱۳۳۰

دینی ، فلسفی ، علمی ، ادبی ہفتہ لک مجموعہ اسلامیہ در

واللہ یمہدی من یشاء الی صراط مستقیم

باش محرر
محمد عاکف

صاحب و مدیر مسئول
اشرف ادیب

اتبعون اہم کم سیدیل ارشاد

عدد : ۳۶۳

۲۳ شوال ۱۳۳۶

پنجشنبہ

۱ آگستوس ۱۳۳۶

جلد ۱۸

اخطارات

آدرس تبدیلیلندہ آریچہ بش
غروش کوندرا لیدر .

مکتوبلرک امضالری واضح
واوقویناقلی اولائی و آتوئہ صرہ
نوبہر و سنی محتوی بولتہ سی لازمدر .

ممالک اجنبیہ ایچون آبونہ
اولانلرک آدرسلرینک فرانسز
جہدہ یارلمسی رجا اولنور .

پارہ کونڈرلدی بی زمان نہ بہ
دائر اولدیغینک واضحاً سیدیلرلمسی
رجا اولنور .

مکتوب

« اوت ، محترم استاد ! »

« اولاری قاضیلر ، اسرا ، حلقایه قارشی بی محابا حکم صادراند
ترددی خاطرہ کثیر من کن کیت کیمہ ضعیفانک اقویان استیغای حق اغری
مشکل ، حتی متعذر اولمہ باشلامشدر . « دها سوکرہ « مسلمان بکین
یک چوق کیمسلر اسرا بالعرف ، نہی عن المنکر دن بی خبر بولنیور . «
مع الاسف تعاون و تناصر مسلمانلرک چوقدن بی اوونوش اولدفلری بر
فضیلت اجتماعیه اولمش ، زکات بر فریضہ متروکہ حالہ طیش ، اکاک
وباخصوص قادیلرہ مخصوص فضائل و خصائل مستحسنہ بو اولکدن هجرت
ایتمش شعار اسلامیک صوکنجیسی ، نمازدہ بودیارده جان چکشمک
اورمدر بو تصویرک هپسی ماوغری ، هپسی کوزل ؛ فقط محترم
استاد ! »

استغفر الله !

« او بوردماين كه مونلر مخلف رطاقم سباب وسوائك تحت تأثيرنده ميدانه نشودر. احتمال كه محيطك هر شيه مستعد بوانديني ، وخالصه انسانلرك فطرةً مخالفه متقابل ، نمنه من فساد اخلاق تخلفلريك مثبت ، محصله دار ضررعه ده اولديني كي دها جاق انكشاف وخواستديني رسائق اوله ق ايلري سوزوله بيلير ؛ فقط بوقدر بيوك وشموللي بر حادثه اجتماعي بوقدر بسيط برسيه استداد استدرمك تداويع مرضيه مثبت نتايج نوآيد ايتسه كر كدر . بناءً عايه بومرض اجتماعيك اسباب وسوائقني دها دريملرده آرامق ، مثله في دها اطرافلي ، دها شموللي ر طارزده تدقيق ايتك لازمدر . »

اسباب و سوائقی منکر اولمادیغم و او مقاله مده اولری موضوع
بحث ایجه دیکم ایچون بواعراض کسک بکا توجه ایدر طرفی یوقدر.

او مقاله‌ی یازمقدن مقصدم گرفتار اولدیغمز علل وامراض اجتماعیه‌ی تعلیل دکل، یالکیز بعضارینی تصویر ایدی . تصویرمه، رسم ایتدیگم لوحیه سزده « هپسی طوغری ، هپسی کوزل » دیدکدن صوکره بوقدر مهم حادثات وشؤن اجتماعیه‌ی علتسز ، سیسز اولارق کندی کندینه اولیوریر ؛ یاخود انسانلر کوتولشمشدر دیمکله هر فغانی زائل اولور اعتقاد ایده‌جک درجه‌ده ساده دل ظن ایتمه‌کز طوغرو اولماسه کړک . مقصدم برتصویر ایدی . او مقصدمده - ینه سزک شهادتکز وجه ایله - حاصل اولمشدر . یوقسه سلسله اسباب ومسبباتی انکار ایتمک خاطر مه اوغرامش اولمادیغنه امین اولایلیرسکیز . اسبابه قائل اولدیغمک دیگر دلیله ینه او مقاله‌مک صوکنه طوغرو : « بز ، خالص مسلمان قالمش اولانلره توجیه خطاب ایده‌رک اوتنه‌کی طاقیمت طلسم اغوا آتی بوزاجق ، فسون فسادلرینی ابطال ایده‌جک تدابیره توسل ایتمک ، امتک سلامت چاره‌لرینی دوشونمک وظیفه‌لری اولدیغنی اخطار ایده‌رز .، دیشمدر . اوت ، بومرض اجتماعینک کوکاری یک دریندر . بونلری آراشدیروب قوروتیق امتک بورجیدر . الیررکه تصویر ایتدیگمز احوالک برر مرض اولدیغنی سزک کی متدین کنجیلر تسلیم ایتسون . مرضک مرض اولدیغنی سز متدین کنجیلر تصدیق ایتدکدن صوکره علاجی آراشدیرمق ایچون اک قیسه یولدن برلکده کیده بیلیرز . بالانک بویوکی ، دینی بوتون مصائبی مولد اولان مرض اصلی اعتقاد وبوعقیده‌ی طولاشیق بولارله ترویج ایدوب‌ده صورت حقدن کورونمک ایسته‌ینلرله آکلاشمقده‌در . ضال ومضل اولان بوانلرک سزک کی متدین کنجیلری بیله هانکی کریوه‌لره سوروکلهدکلرینه بومکتوبکیز بیله بزجه‌بردلیل ظاهر‌در . مع‌هذا کوزه‌جکسکیزکه اصل یارمه سزده پارماغکزی باصامامش ، علل ایله آثاری ، اسباب ایله مسبباتی یکدیگره قاریشدیرمشکیز .

« فل حاضر دن اسلامك او قدر بيگانه سي اولمشه ، نجه محصيل
كوزمش كچه . بچنه . صحف شرابي موزدن او قوبه بيلهك . كله
تو حندي دلي اولاشه دن سويلهك قالا . شسه بو تصور ، كنديارندن
زياده كنديارنه نعلم ايدنه . طائده . اسه ك كدر . »

مکاتجزده تدریس ایله اشتغال ایدن معلم اقدیلر میاننده احوال زماندن یخبر، مکتبلرده تدریس ایدیلن علوم مثبتیه مبادیسی بیلنمز بر چوق نا اهللرک بولوندیغی وحاصل اولان بر طاقیم شبهات ضعیفه نک بولرک بواهلیتسزاکی بوزدن کسب اهمیت ایده رک افساد عقیده مؤدی اولدیغی بزده تسلیم ایده رز . حتی سزدن زیاده بوندن شکایت ایدن بز . فقط اورته لنی استیلا ایدن دینسزلک جرمنک بوتوتی ده نشر دین ایدیورز ظن واعتقادیله خالصانه صرف غیرت ایدن بو بیچاره لرک صرتنه یوکلهمک عجباً موافق انصاف اولورمی ؟

برينك اوينه وقتيه خير سز کيرمش . ياقيني ده اله ويروپ

محکمہ بہ کونڈرلش. رئیس افندی ہر ناصلسہ سارقدن یکا جیقمہنی التزام ایدہ رک مالی چالیشان زوالی بہ : دہب قباحث سنک . اوکک قیوسنی نچون صاغلان یاغادک ؟ قول دمیری نہدن اہال ایتدک ؟ نچرہ لرکہ نہدن دمیر ہارماقلق طاقدیرمادک ؟ کیجہ لری مالکی نہدن بکلمہ مدک ؟ ، کی برچوق مؤاخذاتہ کیریشمش . دعواجینک جاننہ طساق دیمش دہ : دحاکم افندی . ہم قباحترم یک جوق ایمش . آکلاشیلدی . فقط کیجہ وقتی اومی باصوب نی بویله سفیل و عریان بیراقان خبرسیرک ہیچ دہمی قباحتی بوق ؟ ، مقابله سندہ بولونمش .

بو بیچارہ خواجہ افندی لک حسابنہ بن دہ مساعده کزلہ سز حاکم افندی بہ قارشنی بو لسانی قوللاناچم . خواجہ لری درس اوقوتا میورلر . چوقوقلرک شہہ لری حل ایدہ میورلر . اولاد مملکتہ دین عشق و محبتی ویرہ میورلر . آکلادق . فقط بونلرک حسن تلقیندہ کی عجزلری جرم اولیورده بوشہ لری احداث والقا ایدنلرک ، طابہ اوجاغندن مکتب دینیلن علم اوجاقلرینہ دین محبتی ایله دوشنلرک بو حس تربی سوندوروب افلاس عقیدہ اوغرائانلرک ، مکتبہ کی تلقینات دینیہ آتارنی احیایہ جہد ایدن بابالرک امر اضلالہ کی مساعی و ہمنائی نہدن جرم اولیور ؟ بز اولیہ بابالر بیلورزکہ «چوقوقلر منری ہر بی تدریسات بہودہ سیلہ بیچون اشغال ایدیور سکز ؟ نماز سورہ لری نہدن ازبرلہ توب سرسم ایدیور . سکز ؟ مکتب لری مدرسہ بہ چویردیگز . دیبہ مکتب ادارہ لری قارشنی شفاہا و تحریر آجی آجی شکایتلر دہ بولونیورلر . ہم دہ تعلیم و تدریس باشقہ ، تربیہ باشقہ در . روح اسلامہ موافق بر طرز دہ تربیہ ایدیلمش برکنجک ذہنی معلومات اسلامیہ ایله طبقا باصا طول دورسہ کرینہ متدین اولماز . «لایک» — سز کنج لک بلکہ آکلایا بیلہ جکی تعمیر ایله — «لادینی» بر تربیہ ایله یتیشن برکنجہ ہفتہ دہ یکرمی ساعت علوم دینیہ تدریس ایتسہ کز قلبنہ تاثیر ایتز . متدین برکنج یتشدیرمک ایچون قلب و قالبی تکریر امثال ایله ؟ ہر فرصت دوشدکجہ قولاً و فعلاً بر نمونہ کمال کوسہ تروپ خیرات و حسناتہ تشویق ایتیکلہ حاصل اولابی لیر . رحمانہ سجدہ ایتہن ، ہر فرصت دوشدکجہ حقایق دینیہ بی استخفاف واستہزا ایله قارشسیلایان ، دینہ مخالف افعال قبیحہ بی تسہیل ایدن ، وظائف دینیہ نک ایفاسنی الندن کلیرسہ فعلاً ، کلزہ معنی اشکال ایدن بر محیط تعلیم و تربیہ نک یتشدیردیکی برکنجہ علوم دینیہ معلمی ناصل یولہ اکتیرسون ؟ قرآن درسہ جالیشدینی ایچون باباسنک تکریر و تویخنہ اوغرائان برچوجو غہ قرآن معلمی نہ اوکرتسون ؟

افادہ کزہ نظر آ سز متدین برکنجہ سکز . طرز بیان کزہ کورہ البتہ علی الدرجات بر قاج مکتب دکشدیرمش سکز در . سزہ صورارم ، ہیأت تعلیمیہ و مربیہ کز ایچندہ قاج کشینک آردہ صبرہ نماز قیلدیغہ ، قاج

کشینک اوروج طوندیقنہ مطلع اولابی لیرکز ؟ مکتبہ البتہ حکمت ، کیمیا ، تشریح ، فیزیولوجی ، حیوانات ، نباتات ، طبقات ، قوزموضرائیا کی درس لر کوردیکز . بدایع فطرتک مشہر کلاتی اولان بو علملر دہ معلملرک قدرت ربانیہ دن ، صنع بی مثال حقندن بحث ایتدکارنی قاج کرہ طویدیکز ؟ سنن الہیہ طایعہ رام و مسخر اولان طبیعتک ، برکور تصادفک بو نظام یتدیی احداث ایدہ میہ چکنہ دائرہ فلسفی ، مابعد الطبیعی ملاحظاتہ طایعہ و حقی مسئلہ بہ اہمیت ویریریور کی دہ کورونمکسزین — آراسندہ نظر دقتکزی معلملرکز قاج کرہ جلب ایتدیلر ؟ مکتب لرکز کونفرانس سالونلرینہ ، تیاتر و سخنہ لریہ ، درس خانہ لریہ ایدیلن اعتنائک عشرہ معشاری مکتبک — اکڑ وارسہ — مسجدینہ صرف ایدی لریور میدی ؟ مکتب سیلینوب سوپورلدکجہ مکتب طابہ سنک اوندہ برنی استیعاب ایدہ مین اومینی مینی مسجدک توزلری آلینیور میدی ؟ مکتبک تعمیرہ اوغرائیغہ مصادف اولدیکز سہ ذاتاً غیر کافی اولان موصقلر آزادیلوب آفاق یتشمیہ جک قدر یوکسک ، صو ایچمک و آردہ صبرہ یوز بیقمامغہ یارایہ جق فقط آبدستہ ہیچ یارامیہ جق یالکز بر قاج موصلق ایله اکتفا ایدلہ دیمی ؟ درس ساعت لری ہر موسمدہ اوقات صلاہ کورہ می ترتیب ایدی لریور دی ؟ مکتبہ لیلی قالدیکز ایسہ نمازہ و درسہ مانع اولیہ جق وجہ ایله صباح لری براغتسال ساعتی تخصیص ایدی لریور میدی ؟ [*] بو سؤاللرک کافہ سنہ ظنمی تکذیب ایدہ جک جواب ویرہ بیلیرسہ کز استغفار ایدہ رک سجدہ شکرانہ واریرم . ۴

بوتون قباحتی دین معلملرک بونینہ طولامقدن چکنم . لکن بو تقدیر دہ توبیخ و مؤاخذہ یالکز بونلرہ توجہ ایتز . چونکہ دینی سون بر ملت دین معلملری یتشدیرمک ایچون فدا کارلقدن کری طور نماز ، فرانسزلر دین ایلہ رسماً قطع علاقہ ایدہ جک درجہ دہ دینسزلکی ایلری واردیر دیلر . فقط دینسدار اولان فرانسزلر بر عصر دن بریدر ہب مجادلہ ایلہ وقت کچر دیلر . نقد و ہمت صرفیلہ باباسلری تعلیم و تربیہ نک باشنہ کچرہ رک لایک مکتبلر دہ اوقونان درس لری دہا کوزل اوقوتغہ جالیشدی لیر . واقعا بزم خواجہ افندی لک چوغی بر آژ تحصیل کورمش کنج لہ قارشنی لال و ابکم طور یور . لکن بونلری بو حال جود و عطساتدن

[*] نظارتک پروغرائلریہ و درس کنابلری ایچون آجرینی مسابقلہ باقیلیرسہ دین درس لریہ یک زیادہ اہمیت ویرلیدی و حقی مکاتب . لطایفہ مخصوصہ «اوقات نما» دہ اوقات خدمتہ نمازہ اعتنائی امر ایتدیی آکلاشی لور . فقط کیم تطبیق ایدہ جک ؟ بو اوقات نما بر موسم مخصوص و معینہ کورہ نمونہ لک اولارق باباش اولوب ہر موسمدہ نماز وقت لری ایلری کری کینمک و دیگر درس لک وقت لری دہ اوکا کورہ . تبدیل ایدلک لازم ایکن بر جہتہ عجا قاج مکتب رحابت ایتشدیر ؟ مکاتب سلطانیہ ادارہ لری نمازہ امر و تشویق ایتک شویہ طور سون اک بو بوک لظف لری اوباقسز مسجدلرہ آردہ صبرہ دوام ایتک ایستہن کنج لہ اسر و جدانیدر دیہ رک مانع اولامقدن ہارندہر غن ایدہ رم .

قورتارمق ایچون ملتك يادینی تشکيلات نهدر؟ وردیگی باره نه قدردر؟ بز تحصیل مدرسه عالمندن مکتب عالمه نقله باشلا یالی تقریباً یوز سنه اولیور. عجیباً یکی افکاره، یکی تحصیله کوره خاقی ارشاد ایدیه بیه جک معلم یتشددیرمک لزومنی برآن حس ایتدکی؟ امراض بدنیه و فردیه یی شفا یاب ایتک ایچون اطیباً یتشددیرمک لزوم کورن بر ملت دینسزلکله اخلاقسزانی ده بر مرض روحانی واجتماعی اعتقاد ایدیورسه اونلرکده طیبیلرینی یتشددیرمک همت ایتمسی اقتضا ایتزمی؟

«رجا ایدرم استاد!»

ینه استغفرالله!

«حقین اولکنز.»

عقلم، تجربیم، وسع وطاقم یتدیگی قدر حقین اولاجمعدن امین اولکنز. فقط رجا ایدرم، سزده حقین اولکنز، عمومک بویاننده کی کناهی بالکنز برقاچ کشینک بویانه طولامیکز.

«مکتبلرده شیمدی به قدر اوقونان تجوید و علم حال درسلرینک ناصل اوفودلیدی و بومعلملرک ناصل برذهنیتده بولندیفی بیاز دکسکز.» «حقین حرف مددن سوکره سبب مدسکون عارض واقع اولسه مد عارض اولور» عبارتی معنایی کوربه دماغلر ناصل آلاز؟ و ناصل هضم ایدر. قره باش ولی حضرتلری بیام هانسی سنه هجرده «قراوت حاصم وروایت حفص اوزره» اوزمانک سلیقه واقده سنه کوره برنجوید یازمش، بوکون بیله مکتبلر مژده اوقونان باشقه رشیمی؟ بوکون بیله قرآن کریم و تجوید درس لرنده اسلام فطرتنده طوغش اومینی مینی یارورلک جانلرینی صیقلایه حق حالات قرآندن ماعدا نه وار؟

اوت، دیدیککنز معلملرک طرز تدریسی و ناصل برذهنیتده (۱) اولدقلرینی آز چوق بیلورم. قره باش مرحومک (قره باش ولی دکل، اوباشقه برذاتدر) نقل ایتدیکنز عبارته معنیدارینی ده (حقین اولکنز، اوعباره بی معنی دکل) ابتدائی چوققلرینک ذهنی آلاماز. آنحق بومناسبتله مساعدده کز اولورسه بر تصحیح حجکیز یایه جنم. بوکونکی بروغرامه نظراً قره باش مرحومک تجویدی درس کتابلری میانندن چیقمش ویرینه باشقه سی ده اقامه ایدله مشدر. بروغرامه کوره تجوید قواعدی الک معقول برطرز اولمق اوزره کتابسز اولارق شفاهاً و عملی برطرزده تعلیم ایدلمک لازم کلیور. تجوید درسینک بر علم اولارق تدریسی آنحق صرف عربی درس لری ایچه ایلریله دکدن سوکره موجب استفاده اولاییله حکندن الله ترکیه بر علم تجوید کتابی ده بولونسون نیت خالصه سیله و قتیله تألیف ایدلمش اولان قره باش تجویدینک سزی بحق اورکوتن اومعلاق فقط معالی عبارهلریله چوققلرک ذهنلری حساسیجه بیوده اشغال ایدلیور دیمکدر. مع هذا چوققلر من قرآن کریم درسنده قره باشی اوقودقلری زمانلرده می دها زیاده استفاده ایدیورلردی، یوقسه یکی اصولده کی تدریس معقولک تعمیمندن سوکره می؟ هیچ شبهه ایتیکز که اسکیدن چوققلر کلام قدیمی کورول کورول اوقویا بیایرکن شیمدی هجاسزده، هجا ایله ده نظم قرآنی سوکه میورلر.

سبی؟ چونکه اولارنی اولرده قرآن اوقویورلدی. مکتبلرده چوققلر درس ساعتلری خارجنده ختم سورر ورمضانلرده محقق برایکی ختم ایندیریرلردی. ایام مبارکده اولمشلرک جانای ایچون برر یس، برر عم، برر تبارک اوقورلردی. هیچ اولمازسه نماز سورهلرینی نمازلرده اوقویوب ایشله تیرلردی.

شیمدی ایسه بونلر اولماقدن ماعدا ابون چوجوغه: «اوغلم، بویه اکلامادیغک عربجه سوزلری اوقوما، آلیق اولورسک» دییورلر. چوجوغلکده بوتون مدت تحصیلی خواجه افندیکنک حضورنده وکنندی عیارنده آتمش یتمش دقتسز چوجوق ایله برلکده کرها دیکله دیکی هفته ده برایکی ساعتک درسه منحصصر قالیور.

«حاج ثابت افندیکنک کتابی مستثنا اولمق شرطیله علم حال کتابلرینک حالی ایسه تصویردن بیوتون مستغنیور. علم حال اوقویان هانسی بابا یکیت طالب درکه» فرض دلیل قطعی ایله معلوم اولان شیدر» عبارته سی سوکوب آلاز؛ هانکی صاحب دها دماغ هانسی قوتلی حافظ درکه الی درت فرضی حفظ ایدرده صوریلانجه برنقصد صایا؟

حاج ثابت افندی بی بو کتابلری تألیفه تشویق و بعد الطبع کتابلرینی مکاتبه قبول ایتدیرمک غیرت صورتلریله نیم ده خدمتم واردر. حتی بالکنز ایکی سنه لک ابتدائی چوققلرینی اوقوتمه قصر همت ایدوب دها یاشلی چوجوقلره مناسب برشی یازمادیغندن طولای مؤلفه عتایم وار. مع هذا دها سوکره لری تألیف ایدیابو معارف نظارتجه قبول ایدیابن مساسل و اولدقجه الویریشلی اثرلر میاننده الی درت فرضی برصو لوقده صایدیران کتاب یوقدر ظننده می. بویه ایکن ینه بو کتابلرک هروجه ایله مطلوبه موافق اولدیغنی تسلیم ایدنلردن ده دکم. حتی دها ایلریسنه کیدوب مطلوبه موافق کتاب یازمق قابلیتینی حالا کوسترمه ده دک دییه بیایرم. مکتب کتابلرینه بردقت ایدیکنز. عیناً ترجمه لرنده بئس اولمایان فن کتابلری فرانسز و بعضاً آلمان مالی اولدقلری ایچون مندرجات اعتباریله پک مفید کتابلردر. نظرکز - حرفیاً ترجمه سی لایق اولمایان - دین، اخلاق، لسان، تاریخ، قراوت کتابلرینه تعلق ایدنجه ایشک باشقلاشدیغنی کورور، اونلرک یرلی مالی اولدیغنی پک کوزل فرق ایدرسکز. بو قابلیتسز - لکدن طولای خاصه زید و عمر وی مؤاخذه ایتیکز. ملنک سویه سنده کی نقصانی مؤاخذه ایدیکنز. بونکله برابر بودرده قابل مداواتدر. آرزو ایدلکدن سوکره یاواش یاواش، همت ایده ایده محتاج اولدیغمز کتابلری میدان کتیرمک ممکندر. بنجه الک بویوک علت بوخلقک «کتابسز لغه» راضی اولماسیدر.

برده فرضک تعریفی ایله انواع فرائضک چوجوقلره تعلیم ایدله سنه اعتراض ایدیشکزده آکلا شماماز بر معنی کورویورم. فرض، واجب، سنهات ... الخ نه اولدیغنی بیلمک بر مسلمان ایچون لزومسزدرمی ظن ایدیورسکز؟ لزومسز لغه قائل دکل ایسه کز - هر حالده تعریفی ابتدائیه، رشیده ده آکلامادیکنز سه اعدادیده، یا خود ساعلائیده آکلامش اولاجقسکز.

حساب و رصد خانہ میں اولمادیغہ کورہ۔ اللہ اسطرلاب و یا خود بسیطہ، یا خود ربع عجیب اولدینی حالہ اوشمہ دن تعیین ایدر و شرعک ذمتکزه تحمیل ایتہ دیکی بر بار کلفتی یوکنہ بیلیرسکیز۔ اوکا برشی دینہ من۔ فقط سزدن مطلوب اولمایدان یوز حتمہ «قاتلانیروم» دیبہ تکلیف شرعیدن، عتساب و عقاب التہیدن یا قای، قورناریرم و ہمنہ دوشرسہ کز یک فنا آلدانیرسکیز۔

برہہ بزدہ بین الناس معلوم و مألوف اولان اولچولرلہ وظیفہ شرعیہ منی نقصانسیز ایفاایدوب عہدہ دن چیقمق ممکن ایکن بہمہ حال اوروپا اولچولری ایلہ اذہان ناسی تغلیط ایتہ کدہ کی ضرورت عقل ایرمن۔ باقی کز انکیلزلر مدیتہ فرانسزلردن ہیچ دہ کری قالمادقاری و تبحار عالم بینندہ وحدت معاملہ نک فائدہ سنی البتہ بیلیدکاری حالہ کندی مقیاساتلرینک ہیچ برنی مترہ اصولہ تطبیقہ یا ناشمادیلر۔ احتمال کدہ ہیچ یا ناشمایہ جقلردر۔ مقیاساتلری دیکشدریورہ لم دیمک کورہ نیک، الفتنک، اعتیادک بوتون برکتلہ خلق اوزرنندہ کی تاثیراتی بیلمہ مک دیمکدر۔ «ہیچ شاشیرمادن درت چشید تقویٰ لہ ایکی نوع ساعتی» قوللاندیغی ادعا ایتدی ککز بوملت قرق بیلدرحالا مترہ ایلہ کیلوم قاسنہ عقل ایردیرمہ دی، حتی ذات عالی کزک بیلہ طرز بیانکیزہ کورہ ای تحصیل کورمش، یازوب چیزمش ایکن۔ افادہ کزدن علم ہیئتہ قوسلرلہ دوائر مقادیرینک نصف النهار ارضک قرق ملیوندہ بری اعتبار اولونان مترہ اجزا واضعا فیلہ تعیین ایدیلور و ہمنہ دوشدیککیزی آکلایورم کہ یک فاحش بر خطاسدر۔ زیرا مترہ یالکیز طول، وزن، حجم و مسکوکات مقیاسلرینک اساسیدر۔ اجزای دوائر مقیاسی درجہ، دقیقہ، ثانیہ درکہ مترہ ایلہ ہیچ بر علاقہ لری یوقدر۔ فرانسزلردہ بیلہ ترمومترہ، بارومترہ، ہیغرومترہ، آرمومترہ... الخ اولچولری ہب باشقہ باشقہ اساسلرہ تابعدر۔

برہہ اوروپادن یک فنا شیلر آلدیغیزی سویلہ دیکمترہ برآز حدت ایتش اولمالیسکیز کہ «بزجہ مأخذ معایب عد اولنان اوروپا نصف النهار ارضی اولچوب...» دییورسکیز۔ برکرہ اوروپا، نصف النهار اراضی اولچمک شرقی ایلہ یوز سنہ دن بری مباحی ایسہ خلیفہ مأمون دورندہ کی ابن موسیٰ لر بیک یوز سنہ دن بری مباحیدرلر۔ یوحساب بزدہ تغیر مقیاساتہ سبب اولمادیغی کی حالا انکیلترہ کی بلاد متمدنہ دہ اولمادی۔ ثانیاً اوروپا اقوامنک دہ۔ بزم کی فضائل دہ وار، رذائل دہ، اوروپایی بزم ایچون مأخذ معایب یاپان کندیلری دکل، بزم، تجارتدہ، صنایعدہ، علوم و معارفدہ اونلرہ بکترہ مک ایچون چالیشمق بزم کوچ کلور، صرف ہمنہ محتاج کورونیورده اقتباسی امکنہ، قولای اولان اخلاق و عادات فاسدہ و سیئہ لرینی قبولانہ رق اونلرہ بکترہ رز۔ قیاس خام و بیمناسنہ دوشیورز۔ حدتکیزی تسکین ایچون حقیقت اولارق سویلیورم، بزم شکایتز بوجہ تنددر۔ یوقسہ اوروپا بیلرہ قارشی بوکونکی ذات و مسکیتلری

چونکہ متدین برکنجسکیز۔ چونکہ ریاضیات ایلہ طبیعیاتک یوقدر ایچہ لکریخی حوصلہ ادراکنہ صغیران برکنجک، فرضک تعریفی آکلامغہ یول بولاماماسی ہر حالہ علاقہ دار اولماماسدن، درسی کندینہ مال ایتہ مسندن ایلری کایر۔ کذلک فرائض نہ قدر جوق اولورسہ اولسون مادام کہ برر فرضدر، بیلمہ لری دہ فرض دکلیدر؟ جوجوق بیلسون دہ ایستہ برصولوقدہ، ایستہ یکریمی صولوقدہ صایسون۔ چونکہ مقصد بیلمکدر۔ صایق دکلدر۔ اعتراضکز جوجو غک حافظہ سنی فضلہ یوکلہ مکہ واریورسہ مسئلہ ینہ طرز تعلیمہ منجر اولور۔ فقط تشریح، نباتات، حیوانات و حتی بزم مکتبلر مزیدہ۔ کیمیا کی صرف حافظہ یی اشغال ایلہ بللہ نن درسلرک طرز تعلیمہ نہ دن اعتراض ایتیورسکیزدہ صیرہ فرائض الہیہ یی تعلیمہ کنجہ اعتراض ایدیورسکیز؟

«صوکرہ ہانکی مہرہ (۱) ریاضیدر کہ «کونش طوغد دن صوکرہ ایکی مزراق بوی یوکنہ بزجہ بایرام نمازینک وقتی حلول ایدر» عبارہ سنہ کی «ایبی مزراق» مقیاسنک مہیتی آکلر و آکلادیر؟ نہ غریبدر کہ بزجہ مأخذ معایب عد اولنان اوروپا نصف النهار ارضی اولچوب بوتون مقیاساتہ اساس اغاذ ایدرکن اونک برقیبجندہ ساکن ینہ زلر حالا «مزراق» بویلہ کونشک ارتقاعی اولچکہ چالیشیز۔ عجبا ہیچ شاشیرمہ دن درت چشید تقویٰ لہ ایکی نوع ساعتی قوللاندان بوذکی ملت، باشقہ بر مقیاس عقل ایردیرمہ منی؟»

ایسترسہ کز غباوتمہ ویریکز، اعتراضنامہ کزک بوسطرلری تحتندہ مستتر معنای کامی آکلامادم۔ بن ظن ایتہ کہ مزراق اولچوسی بایرام نمازینی ادا ایتک ایستہ ین برمسلمانی نمازندن آلیقویسون۔ مقیاسک بساطتی ہر بایرام نماز قیامش اولمق لازم کان سزک کی متدین برکنجی نمازندن منع ایدہ جک اسبابدن اولماسہ کرکدر۔ بایرام نمازینک وقتی معلوم کز اولمق لازم کلدیکی اوزرہ طالع شمسدن صوکرہ وقت کراہتک زوالیلہ حلول ایدر۔ واوندن صوکرہ استواء شمس وقتہ قدر قیلانہ بیلیر۔ بونک ایچون دہ (ان ہذا الدین یسر) منطوق عالینجہ شارع اعظم طرفندن ہر کسک آکلایا بیلہ جی بسیطہ براولچو کوستریش۔ معلوم عالیلریدر کہ دین اسلام یالکیز مہرہ ریاضیون دینی دکلدر۔ دین عمومیدر۔ بوتون انسانلر بینندہ نشری مقصود اولان بر دیندر۔ وقتک حسابات ریاضیہ سی ایلہ منجملر، تقویٰ جیلر مشغول اولورلر۔ اصل مقصد وقت کراہتک تقریبی اولارق زوالی کوسترہ جک والندہ تقویٰ اولمایدان عوام ناسجہ دہ معلوم اولاجق بر مقیاس ایلہ وقت صلاتک حلولی بیلدیرمکدر۔ نئہ کیم مہرہ ریاضیون عقل ایردیرمہ دیککیز شیئی بوکون آناطولی کوبیللری یک کوزل آکلایور و بایرام نمازلرینی شاشیرمادن قیلورلر۔ عوام ناس تقریبی اولچولری علی الاکثر منارہ بوی، مزراق بوی، آدم بوی، کورہ لہ بوی کی تعبیرلرلہ افادہ ایدرلر۔ و مقصدلری مخاطبک تماماً معلومی اولور۔ اما سز سادہ لکک بودر جہ سنی بکشمزدہ تکلیف شرعی یی کندی حقیقتدہ اشکال و تشدید ایتک ایسترسہ کز ہر موسمک ہر کونندہ اوقات صلاتی

کوروبده اولاردن اوکره نه چک هیچ بر شینمز یوقدر دییه چک
حقان دکاز .

«دها سوکره نجره وی و مثبت علمله مألوف اولان دماغله حوض
کبیره کی صوبک ، یاخود ماء جاریک لویه ، طعمیه ، قوه وسیله طاهر
وقابل استعمال اولدیغنی ، میقروپک وجودی کشف اولوندن و بولارک
مولد اسراض اولدیغنی حقایق مثبته عدادینه داخل اولدندن سوکره برآز
کوج هضم ایدیورلر . حیواناتک لعابیه صوبک شکل تجسسه برآز
محتاج تدقیق کوربورلر .»

نجس العین اولان خمر ایله لحم خنزیری آلافرانه لق اوغورینه
پک اعلی هضم ایتدکاری حالده طهارت شرعییه هضم ایده مین
بو متفکر کنجیلر محتاج تدقیق کوردکاری بومسائلله تحقیق
وتدقیقلرینک کندیلمز نرملره ایضال ایتدیکنی عجباً بزه سویلیه .
بیلمیرلری ؟ عجباً «مألوف اولدقلری» علوم تجربیه و مثبته لونی ،
طعمی ، رایحه سی بوزولش صولرک شره صلاحیتنی می یاخود
وجوده نافع اولدیغنی می کوستریورمش ؟ قوقش ، رنگی بوزولش ،
طادی دیکشمش صولری ایچمک شویله طورسون آبدسته بیه
استعمالنی نهی ایدن شرع احمدینک بو حکمنده برخطامی کورمشلر ؟
بوکی آدملر میقروب علمنک ، بونهی شرعینک اصابتنی تسلیم
ایتمه دیکنه قائل ایسه لر علوم تجربیه و مثبته نک یالکزر اسمنی
طویوب کندیلمز نرملر دیمکه تردد ایتیم .

یوقا کر عباره کز مقصد کزی ادادن قاصر اولوبده میقروب
عامی بنی آدمک خاطر و خیاله کلز درجه و کثرته هر طرفدن میقروب ،
همده مضر میقروب اردولری ایله محاط و محصور اولدیغنی خبر و یروب
طورورکن معیار طهارتک بوقدر بسیطلاشدیرلش اولماسنی کافی
کورمیورلر دیمک ایستیورسه کز او باشقه . لکن اوزمان ده عالمک ،
جاهلک ، بدوینک ، حضرینک ، کویلمک کندیلمک هب بدن
آ کلایبیله چکی ، هب بدن تطبیق ایده بیله چکی باشقه بر معیاری
کوسترملرنی بز کندیلمز نه تکلیف ایده رز . قدرت فاطره مضر
غداردن ، ایچنه اجزای مضره قاریشمش فاسد هوادن صیانت
نفس ایده بیللملری ایچون انواع حیواناته بیه ذائقه ایله شسامه
دنیان اک بویوک ایکی واسطه تحفظی تودیع ایتمشدرکه بولارک
هدایت و ارشادی سایه سنده مضر غداردن ، مخل صحت مواد
ایله مشبوع اولان محیطلردن قاجینیرلر . شرع مین احمدینک
بزی فطرتک ارشادینه تابع قیلارک صولرک طعم و رایحه سنه
دقت ایتمه مزی ، فضله اولارقد ده رنگی - علی الاکثر مواد عضویه
متفسخه دن طولانی - تغیر ایدن صولرکده طهارتنه اعتماد ایتمه مکمل کیزی
بزه تنبیه ایدیور . بوکی صولرده - احتمال غالب اوزره - مضر
میقروبلر و ارسه قوروشمش ، یوق ایسه عدم استعمالدن طولانی
هیچ ضرر کورمه مش اولورز . طعم ولون و رایحه سی تغیر ایتمین
صولرکده ایچنه نجس قاریشدیغنی بیلیور ایسه ک قوللانماز .
خبردار دکل ایسه ک اشیا ده اصل اولان طهارت اولدیغندن اوها مه
قایلوب اطعمه و اشربه ایله طهارت بدنده صوبی استعمالدن کری

طورمایز . زیراً مجهولدن تحفظه امکان یوقدر . بایملارک انواع مضره
و غیر مضره سنی بوتون اوصاف و میزانیلری ایله اوکره نوب هر صو
ایچدیکه یاخود هر یوزینی بیقادقجه ، آبدست آلدقجه ، الله
میقرو سقوب ، خره بینی معاینه لرله ساعتلرجه وقت کچیرمک بدوی
ایله کویلمک دکل آ بومتنکر دماغلرک ، حتی هر کون یکی ، یکی
میقروبلر کشف ایدن بو علم قودامانلرینک بیه خرجه دکلدر .
بوشرائط داخلنده ملمان دکل آ کافر اولارق یاشاق ممکن ایسه
بکا سویلیکزر . همده بن آ کلایمایورم . جانلری ایسته دیکه هر درلو
مشروبانی میقرو بیلیمیدر دکلدر باققسزین بلا تردد معدهیه
ایندیرمکدن ایچلری هیچده . یوکسونین بو طبیعت شناس علما
صیره صوبی یالکزر خارجاً استعمالدن عبارت اولان غسل ایله
آبدسته کلنجه می اوها مه کرفتار اولیورلر ؟ حیواناتک لعابیه صوبک
امر تجسسی بولارک محتاج تدقیق کورمه لرندن ده برشی آ کلایمایورم .
عجباً مقصدلری کلب و یا فاره امامی قاریشمش صولر نهدن متنجس
اولسون ؟ دیمک ایسه تناقضلرینه طوغریسی یا ، هیچ دییه چک یوق .
طاهر صولری ملیونده براحتال ایله ایچنده بلکه بر مضر میقروب
بولونور دییه آبدسته غیر صالح کورن بو طاقیم متفکرینک پیس
بر حیوانک لعابی آفرلرینه المقدن تحاشی ایتمه لری [١] ایچه
چوروک بر منطق و ایچه صاغلام بر معده صاحبی اولدقلرینه دلالت
ایدر .

[١] خنزیرک اتنده تریشین کشف ایدلینی کی کابک لعابنده ده حامل
سم بر میقروپک کشف ایدلینی مصر جموعه لرندن برنده و قتیله اوقومشدم .
فاره نک ناقل ویا اولدینی ایسه بوکون معلوم و حکومات مدینه جه معمول
به اولان اتلاف فار نظامنامه سی ایله . ژبددره شرع مین احمدینک هب طبیعتی
حلال وهب خبائشی حرام ایتدیکنک ابی شاهی ده بو کشفلردر . فقط کیمک
قولاغنه کیر ؟

« شمدی استاد ! »

بردها استغفرالله ! التفاتک بو قدری فضله دن فضله .
« هانی کنج هانی علم حال ویا علوم دینه معائنک کرسی تعلیمنده
وجدانده اویانان بو شه لری ، بوعده لری حله (١) اجر آیاب اولمشده
لوث تکفیردن نخلیس وجدان ایده بیلمشدر . »

کنج متدین بک افندی ، بورایه قدر شه لری غیر متدینلره
عطف ایدرکن شیمیدی آرتق آنلرک مدافعه و کالتنی قوتلیجه
درعهده ایده رک بوشه لری تصویب ایدیور کی کورونیورسکر .
لکن بآس یوق . سزکله ینه برآز دها قونوشاییلیرز . ایشته سزه
سویلیورم . بنده بر تاریخده غلطه سرای سسلطانیسنده علم حال
اوقوتمشدم . هیچ بر کنجک بویه معناسز شه لره اضاعه اوقاته
سبیت ویردیکنی در خاطر ایده میورم . ظاهر یکی اولان بوشه لردن
طولانی شیمیدیکی معلملرک کنجلیری تکفیر ایدوب ایتمه دکلرینی
بیلمم . فقط اولنرک برنده بن اولسه م اولنری تکفیر دکل ،
تحقیق ایدرم . برآز دها دوشونوب دها معیندار سوز سویله مه نک
یولنی اوکره تیردم .

«بو شبهه لری، بو عقده لری حله (طوغروسى عرضیه) جرأتیاب اولمش... دییه رک عرض شهبانک بیله معام افندی یه قارشى بر جرأت اولدیغنی ایما ایتک ایستورسکیز. حال بوکه بن تا چو جوقلغمدن بویاشمه کلنجیه قدرهپ مکتب عالمده بو وارلاندیم ده بیلورم. علوم دینیسه ایله قرآن کریم معلم لرینه حرمت ایدن هیأت تعلیمیه و صریبه - یوق دیمش اولماق ایچون سویلیورم - اندردر. بونلرک بو حاللرندن جرأت آلان طایفه ده هان دایما بو زواللی معلملرک باش بلاسیدر. ایراد ایتدکری اسئلیهی حل شبهه ایچون دکل، آنلری استهزا واستخفاف آلتنده بوکالتمق واحکامی تعلیم ایتدکری دینی تحقیر ایتک ایچون ایراد ایدرلر. بومقصده استفتا ایسه - هرکس کی سزکده شبهه کر اولماسون که - کفر صریحدر. تکفیر دبییه تلقی ایدیلن سوزلرک بر طاقیمی ده ایراد ایدیلن شبهه لرک قابده بقاسی ایمانه منافی اولدیغنه دائر اولان سوزلردر. بر افندی بالفرض وجود واجب الوجود ایله صدق نبوت محمدیه، یاخود وجود ملائکه حقنده شبهه سی اولورده معام افندی دلیلی سر د ایتدکدن صوکره: «سنگ اعتقادک بویله فالبرسه مؤمن اولمازسک» دیسه یینه خواجه سائلی تکفیر ایتدی دیرلر. حال بوکه بوکا تکفیر دکل، کفر دن تحذیر دینیرکه معلمک وظیفه سیدر. ایچمزدن دینره معارض اولانلرک حقیقه یک عجیب برحالی وار. هم کتاب کریمک بر حرفه ایمان ایتزلر. هم ده بزه ایمان سز دینیمه سون دیرلر.

دیدیکم طرزلرده واقع اولما بوبده غرض صحیحه شرعی ایله عرض ایدیلن شهبان ازاله ایتدکسزین اثر عجز اولارق سائلی «سن کافر اولدک» دیمکه تدهیش ایدن معلملرده بولونماز دکل. فقط بونلر نا اهلدر. ملت بونلری دوشونوب اصلاح لرینه چاره آرامالی.

«حالا یاقانی طاقانلری، پانطالون کینلری تکفیردن چکنه بن، حالا معاملات دینییه ده مبالا لستزاق دولو دیزکین کیدرکن قایش طایغی صوی ایچمده، عندالتقوی (۱)، موجب حرمت (۱) هدایدن، اهل علم علادن چکین واعظلر من معلملر من یوقی؟»

بن کندی حساسیمه سویلیورم، علمانک بو دورلوسنه دها راست کله دم. بوکی شیلرله خالق تکفیر ایدن کیسه ایسته دیکی قدر علمادن کچینسون، کندی کندیینه عام پایه سنی ویرسون یینه جاهلدر، یینه جاهل.

«جنت ایله جهنمی، او مکافات و مجازات اخروییهی حور و غلمان نالیه محلی و سودلاج کی قبا و شکپرورانه تشبیه لرله آکلامایه صواشق دکلیدرکه بر شاعر فتان وریایه (۱)»

کیدرم بویله در مرقدهدک

بعث و عقبایه محل کورم یک

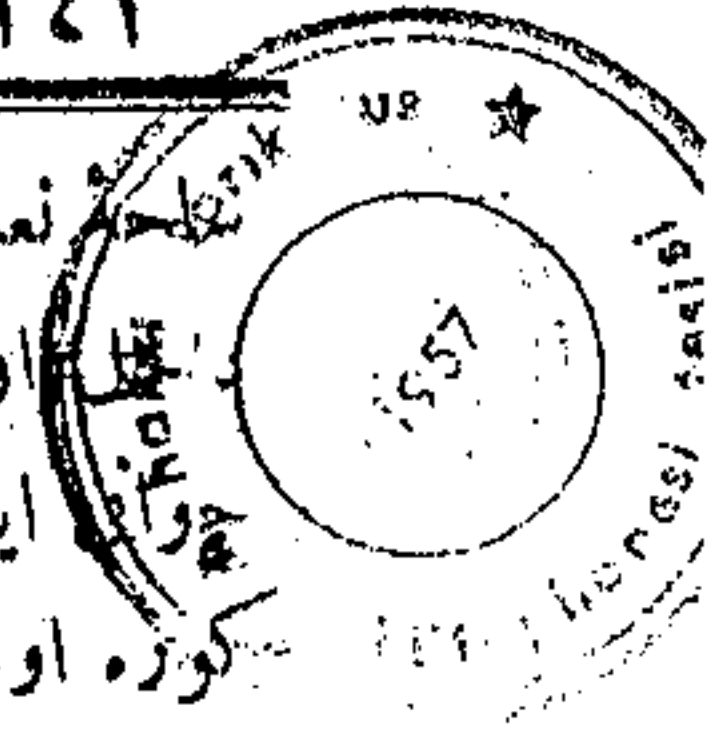
دیدیرنمشدیر.

محلی و سودلاج تشبیه لرینی اهل دینسه مال ایدرک اعتراض ایتدکره اسف ایدرم. کندی بیلیر کی بیلیرم که سز بونی نه بر کتاب معسرده کوردیگیز، نده حق جاهل بر واعظ اغرنندن

طویدیکیز. تقوای آریا خود مفقود بعض شکمپرورانک مطایبه نوغندن سویله دکری شایع بر هذیانی اعدای دین مال بولمش مغربی کی سرمایه تعریض ایدیلرلر. سزده اونلره پیرو اولیورسکیز. سکنه جنان اولان حورو غلمانک وجودینه اولان اعتراض کزایسه آراق خواجه لره معلملره، واعظلره دکل، طوغرودن طوغرویه کتاب الله در. نص قرآن ایله خبر ویریلن بوکی شیلره ایمانکیز یوق ایسه بیلیم که مؤمن اولما دیگیزی خبر ویریرسم بکافرشیه ده: «لوث تکفیردن تخلص وجدان ایدمه دم» می دییه جکسکیز؟

اوت، حق تعالی بزه معاد جسمانی و روحانی خبر ویریر. یعنی بزه بو دنیساده ناصل روح ایله جسددن مرکب اولارق یا شایورسقی عالم عقباده یینه روح ایله جسددن مرکب اولارق یا شایه جغز. بعثدن، حشردن، عرضدن، حسابدن، تطایر صحفدن، میزاندن، عقبه صراطدن صوکره (فریق فی الجنة و فریق فی السعیر) آیت کریمه سنگ منطوق منیفنجه کیمیز (بلطفه تعالی) جنته، کیمیزده (العیاذ بالله) جهنمه کیمیز جکیز. بو ایکی مأواده کذارشیدر اولاجق ایام زندگانی روح ایله بدنک مقارنتی ایله حاصل اولاجغندن مناعم و لذات ایله متاعب و عقوباتک حد کلامه اولق ایچون هم روحانی هم جسمانی اولماسنده عقلک استبعاد ایدمه جکی برشی یوقدر. بو دنیساده لذات مادییه و معنویه نک بزه مترافقا وجودی استغراب ایدیلر و هر هانکی برینک یوقلنی بزه درحال بر نقصان طویغوسی ویریرکن یینه روح ایله جسددن مرکب اولارق عالم عقباده لذات و آلام مادییه معروض قالماسی مدار طعن وتشیع اتخاذ ایتک عقل سلیمه عجباموافقیدر؟ هله بوقدر مادیت برست اولان بر طائفه نک نعم و لذات مادییهی حوصله لرینه سیغیراما مالری او قدر غریب اولیورکه تعریف ایدم.

اکل و شرب و نکاح ایله لباس و زینت واستخدام اتباع وحشم کی شیلر بو دنیاده مناعمدن معدود و هرکسک بو نعمتلری الله ایتک ایچون صرف مساعی ایتمی معقول و حق بونلرک اوغورنده بذل جان و ناموس ایدنلر چوق کرملر معذور کورولورکن جناب حقک دنیاده کی اعمالره مقابل عالم عقباده بونلره بکزر نعمتلره مکافات ایتمی نه دن احتم جان واستقباح ایدیلرور؟ اکر «غلمان» تعبیری فکرکزی غجیقلا بورسه بو لفظک مدلولی حقیقه آکلایا مادیگیزه حکم ایدیلر بیلیر. «غلمان» ک مفردی اولان «غلام» لفظنک لسان عربیده - توه ایدمه بیله جککیز کی - فنا برمعناسی یوقدر. غلام یرینه کوره چو جوق، دلی قانلی، خدمتکار، کوله و حتی یاشی، باشی آلمش سن کهلوته وارمش کیمسه معنایینه کلیر. کتاب کریمده کی «غلمان» دن مراد - کتب احادیثده مصرح اولدیغنی اوزره - اتباع و خدر. ترکیجه «اوشاق» دیدیکمزد. ترکیجه ده «اوشاق» لفظی هم چو جوق هم اولاد، هم خدمتکار معنایینه کلزمی؟ ایشسته بوده بویله.

حق و صواب نه ایسه برلکده دوشونم . هله بر کره بیلش اولکیز که اظهار کفر ایدنی تکفیر ایدنلر - سبب کفر هر نه اولورسه اولسون - هیچ بر عتاب و مؤاخذه مستحق اولمازلر . غالباً سز تکفیری خرسیتیانلرده کی آفوروز فلان کی برشی ظن ایدیورسکز . بزه آفوروز یوقدر .

رسول الله صلی الله علیه وسلم بزه هر نه کتیر دیسه جمله سینه بردن اجمالاً و تفصیلاً ایمان ایدنه «مؤمن» ، معلومی اولدقدن صوکره بونلردن ولو بر شیشه ایمانه ایتینه «کافر» دینور ، مؤمن کافر اولاییلیر . کافره مؤمن اولاییلیر ، تکفیرک اجمالاً و تفصیلاً مؤمن به اولان شیلره ایمان ایتین کیمسه حقنده «کافردر» یا خود «کافر اولدی» دیمکدن فضله بر معناسی یوقدر . اظهار کفر ایدنک کافر اولدیغنی خبر ویرمه نك هیچ بر عتابه محل ویرمه چکی ایسه بداهت عقل ایله بجز و مدر .

کاهلم سوء عقیده یوزندن سزک مسئول اولوب اولیه جفکزه . معلوم عالیکزدر که طالب حق اولق هر عاقلک وظیفه سی اولدیغنی کی حق تعالاده بوتون انسانلره طالب دین حق اولق وظیفه سی تحمیل ایتیش و قطع حجت ایچون وقت وقت انبیای کرامنی تفضلاً بعث ایتدیکی کی ال صوکرده - طوغدیغنی کوندن وفاتی کونسه قدر هیچ بر کیمسه حقنده میسر اولماش وجه ایله حال و شانی و تبلیغات و ارشاداتی معلوم اولان - بی آخر زمانی بعث ایله مشدر . بی آخر زمان اقدامزده وظیفه رسالتی نقصانلر اولارق بحق ایفا بیوردیلر .

کندیلرینه وحی اولونان کتاب قرآن سایه سنده اولدیغنی کی میدانده . نسن نبویه ده امتک همثیله ینه میدانده . عوام ناس بیله «مسلمان دینی آشکاره در» دیرلر . یوقدر آچیق اولان دین حق طلب ایتک ، احکامنی اوکرنمک هر کسه وار میانده ذات عالیکزده بورجدر . کیمسه کلوب بکا اوکرتیمور دینه یان کلوب او طور مقله مسئولیتدن قورتولامازسکز . کندیسنه مسئله دینه صور دیفکزر خواجه افندینک بیلدیکی حالده سزه جواب ویرمه مه سی ، یا خود یا کلس بر جواب ایله باشندن صاومانی کناه ایسه «خواجه لرك وظیفه لری ارشاد و تنویر ایکن کلوب غنی آرایوب صور مادیلر ، ارشاد و تنویر ایتهدیلر دینه تحریده تکامل ایتمه کز دها بویوک بر کناهدر . دین اسلامده هر کس هم اوکرنمک ، هم ده بیلدیکی قدر اوکرنمکه مکلفدر . خطابات شرعیه عموم ناسدر . هیچ بر حکمک هیچ بر صنف خلقه اختصاصی یوقدر . مکتبده کی خواجه کزی جاهل بولدیگزسه دها عالیه مراجعت ینه قنا ایتمه دیکز ، مجتهدینک اقوالنی ، اولری ده کافی کورمه دیکز ایسه طوغزدن طوغزویه کتاب و سننی تبع ایدم دیکز ، بونجه صادقانه تحریلردن صوکره شبهه کز زائل اولمازسه ، که بوا احتمال بک ضعیفدر - معذور صایب لاییلیر سکز .

«کنجلك» مفهومی حائر اولماری اقتضا ایتزمی ؟
برده فرض ایدم که غلام ، منحصر آ دلی قائل ، چوجوق مناسبه اولسون . دنیساده ایکن نفسنی هر دورلو ردائلدن تنزیه چالیشان بر مؤمن موحد آخرتده جناب حق طرفندن کندنی خدمته تخصیص اولونان و حسن و بهاجه - آئارده وارد اولدیغنی اوزره - کندیشک قاله بیله آئیمه جق قدر دوننده اولان کنج خادم لری کوردکجه مطلقاً هننه اهل ردائلک خاطر لادیغنی معنای مستهجنی خطور ایدر ؟ باخصوص جنت علیا کی بریده اهل حق بویله بر تصور کریهی خاطره کتیر مکدن بیله استعاذه ایدرلر . ایراد ایتدیگکز بیتک قائل اولان شاعر قتان و ملحه (یازدیگکز ایکنجی وصفک معناسنی آکلا یامادم ، اونک ایچون ماجد دیورم) کنگجه او زواللی به ، رجا ایدرم ، افتر ایتیکز . اوزات ایله برلکده بز خیلی سنه لر دوشدک ، قالدق . حسب حاللر ایتدک . خواجه ، واعظ مجلسلرینه عمرنده کیتمز دی که عقیده سنی اولنر بوزمش اولسون . حتی هیچ نشر اولونماش ایکن بوتون کنج لرك از برنده اولان «تاریخ» ی ایله بوییتی حاوا اولان منظومه سی معلوم اولماقجه کفرینه قائل اولان یوق ایدی . دیگر منظومه لرنده صرفانک تبدیل تابعیت ایدمک التجا ایتدیکی باندیرا آئنده کی میسیوندن مقتبس بر اسلوب منافقانه وار ایدی . شیمدی او ، دیدیکی کی ، «اوحالی ایله در مرقددن» ایچری کیردی . بک محل کورمیدیکی بعث و عقبا ، ده ده ضال و مضل اولان وجداننک و بویله بر وجدانک اثری اولان اقوال و افعالنک حسابی ویره جک و کندیشندن صوکرده قاچ کشی بی اضلاله یار دیم ایتیش و ایدم جک ایسه اولنرکده مسئولیتی یوکلنه جکدر . فقط امین اولکیز که اونی اضلال ایدن خواجه لر ، واعظ لر دکل ، کندنی قرناسی اولان شباطین انسد .

«بومسائی بویوله دوشونلره عذاب جحیم مقدرسه ، نام خدایه قسم ایدرم که بونلره بن مستحق دکام . حقایق اسلامیه بی آکلائمانلر ، وظیفه لری ارشاد و تنویر اولدیغنی حالده بنده اویانان شهر لری حل ایدمچی برده بی محابا تکفیر ایدنلر ایقدر .»

نه یاییورسکز متدین بک ! «بومسائی بویله دوشونلری» بن یالکیز معذور کوریورسکز اعتقادنده ایکن بو افاده کوردن بو ضعیف شبهه لرك سزده ده بک قوتانمش اولدیغنی آچیق آچیق کورور کی اولیورم . رجا ایدرم ، حسن ظننه بر آزا امکان براقکز . هم ده حدت و شدتله ، نام خدایه قسم ایتمکه هیچ بر دعوانک قازانیلامیه جغنی پیشین سزه خبر ویرمه ده بر آز کندیکزه کلیمکز .

اولش، یتیمش اولمش؛ بونکله مطالب دینه دن هیچ بولیشک ایش
و ایشانی نه تسهیل، نه ده اشکال ایدیلر. علم طبیعتکله موضوع
داخل اولان عناصرک عددی اسکی زمانه طبیعی و روحی ایش
بولنده دورت دیمش. بونکله طبیعتونه کورد
بوقدردر. بزده او قدردر دیر کچر. بونکله ایمان
اکسایه جکی کبی وظائف دینه منزک هیچ برینه ده خلل کلر.

« برده مقاله فاضله لرنده » صفوف صلاوة کوردن کونه سیرکاشیور
بیوریلور. بوراده برافاقی-ؤل ایرادینه مساعده استادانه لرنی استرحام
ایده جکم. مساجده اقامه ایدیلن جامعتره دوام جرات مدینه سنی کوسترن
زمره ناجیه نظامک ارکان ایمان اوله جفی بیامی اقتضا ایدیلر. حلاله
جانبه دن عودت بیورلدقن صوکره قاج دغه چاشیر دکشدیرمک احتیاج
ولفتندن وارسته قالدیکر؟ جوامع و مساجد شریفه ده مفروش و سجده کاه
و زمین اولان حالیکر تراموای آرابه لرنده کی دوشمه لردن ده نظیف
اوله جفی و یاخود عظیم الحشرات بولندیلر ادا ایدیلر بیلر؟ متعفن آیفارک
کردیلر برله و یاخود ینه متعفن و جلادار آیفارک آره لرنده مساجده ایتمک
هندا صوفیه (!) استحقاق نفس عیله مستلزم مشروبات اولسه بیلر نظامک
ارکان ایمان اولدیلر بیان و راز کیمیا و برآز حیواناتدن - تمیز یا طمسه
عفو بیورلسون - (خوبه) مبحثی اوقویان کیمسره ایچون برآز هضمی صیر
وبلکده متعذر اولمازی؟ »

برقاج سنه در فاتح و یازید جامع شریفلری هر کده صورت
خصوصه ده اعمال ایتدیریش نفیس، تمیز خالیرله تفریش ایدلمشدر.
دارایی دیکر جامع لرباشنه .. فقط بیلم، بوجه تک مدافعه سنی
بن ایچون درعه ده ایدیم؟ بو اعتراضک بکا دکل، اوقاف
نظارتنه توجه ایدر. بن ینه اسکی سوزمه دونیورم. ملت دیندارلری
حقیه التزام ایتدیکی کون جامع لرنی ده کل کبی تمیز طوتار.
سزک کبی منور کنج لربالنده اولان مطبوعات یومیه خوشلرینه
کیدن و کیمین مسائل حقنه هر کون سستونلر طولومی یازی
قارملورلر. مساجدک نظامندن، قیملرک وظائف مودوعه لرنی
حسن ایفا ایدوب ایتدیرلرندن بحث ایدلر کبی هیچ کور بورمیسکر؟
برده و همکزی بوقدر غنچه قلایان حشراندن جدا قورقورسه کر
اوکرده نماز قیللمه مانع نه در؟ الویر برکه سز نمازی اوقات معینه
سنده قیلا سکر. دیگر نواقص پک آز بر همتله زائل اولور.
یوقسه - جامعه ده بلکه بعض حشرات بولونورسه ده بولردن طولایی -
علم حیواناتک «حویه» بحثی نهی ایدیلور، فوطینلر مک باغنی چوزوب
باغلامق نی اوزیور، بانطالونم سسجده وقعه اشناسنده دیز
یایور، آبدست آلیرکن اوزر مه صو صیچرایور، دیبه نمازی ترک
ایتمک، تعبیر مشهوری وجهه ایله - «بی نماز عذری» در. عزیم
وجسارت چاغنده اولان کنج لراعتراضک یوزمشته مورد صحیح
اولان بونکونکی تراموایله اک عادی ایشلری اولنجه، حتی
کیفلری ایسته نیجه آنالایوب سینه برسینه، دوش بر دوش ازدحام
اولمه جسارت ایتدیکلری، کندی اذواق نفسانی لرنی تسکین
ایچون بک تهلمکلی افعال ممنوعه سی استخفاف ایتدیکلری حلاله
نمازه کانجه می جسارتلری قیریلور؟

سزی بسلیه جک، اوزرینه بار اولاجق بر کیمسه بولمادیقک
وقت کچیمکی؛ مراق ایتدیککیز بر فنی تحصیل ایچون خاطر
و خیاله کلر متاعی کندیکره ناصل ایش ایدیلر سه کر دینکزی
اوکریمکی ده اوله جبه، بلکه چوق ده بویوک بر اهمیتله ایش
ایدینه جکسکر.

آغز کرده بر چوروک دیشک ادامه بقاسی ایچون بش آتی
دیشجه به مراجعت ایتمکه لزوم کوردیککیز حلاله قلب و دماغکره
مستولی اولان بر چوروک فکرک اصلاحی ایچون نه دن اربابه
مراجعته ایچون اختیار زحمت کلفتندن کندیکرزی وارسته
کوره سکر؟ بر چوروک دیش انسانک حیسات ماده سی نقطه
نظرندن هیچ بر تأثیر یا عاز. فقط بر چوروک فکر، بر چوروک
اعتقاد، انسانک حیات ایدیه سنی زهرلمکه کافیدر. عجبای بری دیکری
ایچون اختیار اولونان زحمته دکزمی؟ و دکمه مایلی؟ عقلی
باشنده اولان کیمسه ایچین نظر اهتمام ایله باقیلا جق بودر. یوقسه
قسملره کندیکرزی طارایه چیقساروب قباحتی هپ خواجهره
یوکلتمک، هله باری تعالانک حق مطابق اولان بر ایشی
اوزر کره آلوب سومه دیککیز کیمسه لری جهنمه آتی آتیورمک دکلدیر.
« آرقداش لرمدن بری حکایه ایدردی. حافظم یانله بورسه، جلال
اسمنده بر حکمت عربیه کتانی وادمش »

برکره حکمتک «عربیه» سی، «ترکیه» سی اولماز. حکمت،
فکری مباحث دیمکدر. فلسفه در. پاناغونیا وحشیلرینه طاند
برغریبه دن بحث ایدر کبی بحث ایتدیککیز «جلال» نامیه متعارف
و کلام و حکمت ایله ممزوج بر کتاب ده حقیقه واردر. مؤلفی اولان
جلال الدین دوانی طوقوزنجی عصر هجریده یاشامش، افکار
دقیقه سیله کلام و فلسفه به رونق ویرمش، کتانی عصر بعد عصر
مدارس پرورشاملرندن حقیقه سامش اولان اک بویوک حکمای
اسلامیه دندر.

« بو، صوبی و هوایی حالا (۱) بر جسم بسیط، انسانی عناصر اربابه دن
مترکب ده ایدرمش »

بو عبارت کزده کی «حالا» یی بر قاج کره اوقودم ده حالا
آکلا یا مادام. دورت یوز سنه اول عالم وجوده کلن کتاب،
دها طوغروسی مؤلف کتاب لا ووازیه نک یوز سنه اولکی کشفنه
ناسل مطلع اولسون؟

« بیلم که البوم مدارس پرورشاملرند بولم (۱)، بو کتاب موجودی؟
بولی بیلر سه ده بو زمینه اثبات مدعیه قاتعشالری پک چوق کوردم. »
مستریخ اولکیز. بو کتاب واردر. و درس اولارق اوقونیور.
کاشکی دارالفنونده ده اوقوتسه لردم اوروپادن آلمان فلسفه نک
یانی باشنده شرقده فلسفه نک مراحل ترقیدی ده کوسترلر. هم ده
سزی شو عناصر اربعه اعتراضه صمیمی یا پیشمش کبی کوربورم.
یونانی الاصل اولان بوفکرک عقاید اسلامیه ایله هیچ بر علاقه سی
یوقدر. عناصر، بساطت دورت اولمش، قرق اولمش؛ یدی

زمره سینه داخل و مؤمن تعریفند خارج اولورسکنز . بوسیله ایله بندن خوشکنزه کیمین سوزلر صادر اولدی ایسه سینی بویله برحالی ایما وایسام و بعضی برلرده مادنا تهریح ایدر سطرلرک قلمکزدن چیمش اولماسیدر . باقی حرمت و نیاز هدایت ا

احمد نعم

جامعه اسلامیة

معنای وحدودی

جامعه اسلامیة شرق و غرب عالمده بولمان مسلمانلر آره سنده اخوت و تعاون اساسلرینه مستند ، بر رابطه بولمسی ، قوانین اسلامیة نك تعیین ایتدیکی قیود و شروط دائر سنده بتون مسلمانلر بر آهنگ وحدت تأیس ایدرلرک برینک دوچار اولدینی مشکلات ایله مجادله خصوصنده دیکر لرینکده کندینه ظهیر و مددکار اولمسی دیمکدر .

اسلامک وضع ایتدیکی اجتماعی دستورلر کرک فرد ، کرک جماعت اعتباریه بتون مسلمانلرده بشقه لرینک تجاوزینه هدف اوله جق هر برینه امداد و معاونت خصوصنده حقیقی بر عزم و غیرت کوسترکی وظیفه قلمش ، بونده آره لرنده کی ملکیت ، جنسیت فرقلرینی اصلاً نظر اعتباره آلامشدر . نته کم بروطن اولادی دیکر وطنداشلرینه قارشی عینی حسن و وظیفه ایله مکلفدر . شسوحاله نظراً جامعه اسلامیة ایله جامعه وطنیه و جامعه جنسیه آره سنده عال و اسباب اعتباریه مغایرت اولسه ده غایه اعتباریه مماثلت تانه واردر . چونکه برنجینک منشائی عقیده ده اتحاددر . عقیده ایسه مختلف کتله لرک بری برلریله آکلاشوب برلشمه لری خصوصنده باشلیجه بر طامل اولان آداب و عادات ، افکار و تمایلات کی شیلرده وحدتی تأمین ایدر . دیکر لرندن برینک اساسی وطن ، دیکرینک اساسی جنسیت اتحادیدر .

هر حالده بومبحثده اصلاً جای مناقشه اولمایان بر حقیقت وجودر که اوده موضوع بحث اولان جامعه لرندن هر هانکی برینک تأمین ایدر چکی فوائده محیطنک وسعتیه متناسب اولماسیدر . چونکه بر جامعه نك محیطنده موجود اولان بر درجه وسعت طبیعیدر که ابنای بشرک یکدیگره تقریبه بر رتبه حائل اوله جق بر فاصله و مانعیه ازاله ایدر . بوندن استحصال ایدیلان نتیجه یه نظراً مثلاً جرمانلق جامعه سنی بر قومیتی تشکیل ایدن عناصرک داغیلما سندن و پروسیه ، باویه را ، ساقسونیا و سائر کی بر طاقم جماعتلره انقسام ایتمه سندن البته خیرلیدر ، حتی جرمانلق عالمده حصوله کلان بویله بر اتحاد

متفق آياقار بحثنه کتجه درجه و مرتبه دنیویه به اصلاً بافق سزین هر صنف عباد اللهک حضور حقه تساویسه بود نیاده الک بارز تجلیکاه اولان او مبارک بقعه لره کیرمکدن فقرای عوام منع ایدیله منزلر . دینزار استوقراتیک بر دین دکلددر . کندیکری فقرای نام ایله بر سویه ده کورمه کاتالانامیورسه کر دیمک که قلبکزه عبادت حبیب هنوز اویانماشدر . بو تساوی فکری ده ظن ایتدیکنز کی یالکنز صوفیه یه مخصوص دکلددر . حسن تعبده ایله قدمه سی بو اولدینی ایچون مسلمان اولق ، نماز قیلمق و طیب نفس ایله کندیخی بو کارضا ایتک دیمکدر . دتاریخ تکرردن عبارتدر ، دیر طورورسکنز . مشرکین عربک صنادیدینی قبول اسلامدن منع ایدن اسبابدن بری ده ایشه بو ایدی . اولرده سز لر کی : « آياق باصیلان یره آلتیزی نصل قورز » دیر لر دی ده ایمان و اسلامه کورکلری راضی اولمازلردی .

فقرای ایله اغنیانک حضور حقه اجتماعندن کیمسه یه اذا اولماق ، فنا قوقولردن طولای کیمسه نك حضور قلبیه خلل کله مک ایچون یالکنز اغنیانک دکل ، فقرانکده مسجد کیدرکن پاک اولق شرطیه رواج طیه سورونه لری و صوغان صارمساق کی فنا قوقان اطعمه دن توفی و نماز ایچون کالیه تطهر ایتمه لری تشریع ایدیلشدر . جورابلردن جلالی ازاله ده بوامر تطهیرده داخلدر . بوامر لرله ده نماز قیلماق ایچون سرد ایتدیکنز محذور مع زیاده زائل اولور .

« بوکونی معروضاتم بو قدر استاد ! جواب طایرینک شرف تاقیسیله مبای بولوندیم تقدیرده آتیاده ازاله شهادت صدنده معروضات متباقیه ده بولنه جم . باقی حرمت و تعظیانک قبولی رجا ایدرم افتدم »

سزى هنوز طائیف شریفه مشرف اولما دیم ایچین نه مزاج و مشربده اولدینکری بیلمیورم . صوراجفکنز شیلر حقیقه ازاله شهادت وادیسندن اولور وحقلى جوابلره قارشی - بزدن طلب ایتدیکنز کی - « حقیقین » اولورسه کز المدن کلدیکی قدر خدمته آماده اولاجغمه و جوابی بیله میه حکم شیلری بیلنلردن صوروب اوکریمکه چالیشه جغمه امین ارلکنز . اکثریامعتاد اولدینی اوزره معارضه شکنده ، دینک شان و شرفی استحقاق ایدم چک طرزده تمجیز [۱] و الزام قصدیه برلری یورمیه جفکزی امید ایدرم . « امضا : متدین برکنج »

بو امضایی تماماً حق ایدر بیلیمک ایچون اونوتمایکنز که دینی برنسیدلر کزک الکباشنده کتاب وسنده ثابت اولان بوتون معتقدات و احکامک طوعرو وحق اولدیغنه ایمان اولاجقدر . بونلردن برینک کتاب وسنده بری وارمیدر دبیبه شبهه ایتکه و معتقدات ایله مأمورات و منهیاتک اسرار و حکمنی ، وجهه معقولیتلرینی تحریر هم حقکنز ، هم وظیفه کزدر . فقط کتاب وسنده شوقی معلومکنز اولدقدن صوکره بوکا بنم عقام ایرمه دی ، بوکا اینانام ، یاخود متابعت ایتمم دیرسه کز « تؤمن ببعض و نکفر ببعض » [۱] خصمی عاجز براقی دیمکدر . باشقه معنایه آلا بیکنر .